

Nr 259.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående höjning av arvodena åt ordförande och ledamöter i styrelsen för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., m. m.; given Stockholms slott den 12 mars 1920.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva följande ändringar i nuvarande lönestat för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., att gälla från och med år 1921, nämligen
att arvodet åt den i sagda lönestat uppförde ordföranden i styrelsen för nämnda anstalt, nu 2,500 kronor, höjes till 5,000 kronor,
att arvodet åt en var av de två i samma lönestat upptagna ledamöterna i styrelsen, nu 2,000 kronor, höjes till 4,000 kronor, samt
att avlöningsförmånerna för den i lönestaten uppförde verkställande direktören fastställas till 9,000 kronor, därav lön 5,700 kronor, tjänstgöringspenningar 2,500 kronor och ortstillägg 800 kronor.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 mars 1920.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BRANTING,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre PALMSTIERNA,
 Statsråden: UNDÉN,
 THORSSON,
 OLSSON,
 SANDLER,
 NOTHIN,
 NILSSON,
 ERIKSSON,
 SVENSSON,
 HANSSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson anförde härefter:

*Höjning av
 arvodena åt
 ordförande
 och ledamöter
 i styrelsen för
 statens anstalt
 för pensione-
 ring av folk-
 skollärare
 m. fl. m. m.*

I skrivelse den 14 november 1919 har direktionen över folkskollärrarnas pensionsinrättning hemställt, att förslag måtte avlätas till riksdagen om sådan ändring i den för folkskollärrarnas pensionsinrättning gällande löne-
 stat — vilken enligt beslut av 1918 års lagtima riksdag skall från och med den 1 januari 1920 gälla för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. — att de årliga arvodena till medlemmarna i styrelsen för sistnämnda pensionsanstalt bestämmas för ordföranden till 5,000 kronor och för vardera av de två av Kungl. Maj:t förordnade ledamöterna till 4,000 kronor samt att anstaltens direktör såsom tillika ledamot av styrelsen i denna sin egenskap tillförsäkras ett årligt arvode av 1,200 kronor.

På grund av remiss har statskontoret den 5 februari 1920 avgivit utlåtande i ärendet.

Innan jag närmare ingår på direktionens framställning, torde det vara lämpligt att till en början erinra om den nuvarande lönestatens tillkomst, i vad angår direktionsledamöternas arvoden och verkställande direktörens avlöning.

I proposition nr 179 till 1911 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att godkänna den av föredragande departementschefen i vid propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet den 7 april 1911 förordade stat för folkskollärarnas pensionsinrättning. I statförslaget voro arvoden åt direktionsmedlemmarna upptagna med 3,000 kronor för ordföranden och 2,400 kronor för en var av två ledamöter samt avlöning åt en verkställande direktör med 8,100 kronor, varav 5,000 kronor lön, 2,500 kronor tjänstgöringspenningar och 600 kronor ortstillägg, varjämte lönen åt verkställande direktören skulle kunna efter 5 år höjas med 600 kronor. Riksdagen godkände den sålunda förordade staten, dock med den ändring, att direktionsledamöternas arvoden bestämdes, ordförandens till 2,500 kronor och de två övriga ledamöternas till vardera 2,000 kronor. Denna av 1911 års riksdag fastställda stat har, i vad den avser direktionsledamöternas arvoden och verkställande direktörens avlöning, sedermera icke undergått någon förändring.

Vidare torde jag böra erinra därom, att 1919 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning dels beslutit, att — i stället för folkskollärarnas pensionsinrättning, folkskollärarnas änke- och pupillkassa, småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt och barnmorskornas pensionsanstalt — från och med ingången av år 1920 skulle inrättas en statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. med det verksamhetsområde, som angåves i det vid statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 18 mars 1919 fogade förslag till reglemente; och skulle den nya anstalten vid sitt trädande i verksamhet övertaga nyssnämnda pensionsanstalters samtliga tillgångar och förbindelser, dels bemyndigat Kungl. Maj:t att, med iakttagande jämväl av de av riksdagen angivna synpunkter, för den nya anstalten för pensionering av folkskollärare m. fl. utfärda reglemente i huvudsaklig överensstämmelse med nämnda förslag, dels föreskrevet, att de i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. icke ingående pensionskassor, som då förvaltades av direktionen för folkskollärarnas pensionsinrättning, skulle till förvaltning övertagas av styrelsen för berörda anstalt enligt de närmare föreskrifter Kungl. Maj:t ägde meddela, dels förklarat, att den då gällande ordinarie staten för folkskollärarnas pensionsinrättning skulle från och med den 1 januari 1920 gälla för

statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., dels ock be-
myndigat Kungl. Maj:t att, på förslag av styrelsen för statens anstalt för
pensionering av folkskollärare m. fl., efter omständigheterna bestämma för-
delningen av förvaltningskostnaderna mellan de särskilda av styrelsen för-
valtade pensionsanstalterna och pensionskassorna.

Den 31 december 1919 utfärdade Kungl. Maj:t reglemente för
statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. (Svensk författ-
ningssamling nr 878) ävensom instruktion för anstaltens styrelse (Svensk
författningssamling nr 877). Enligt sagda reglemente och instruktion ut-
göres anstaltens styrelse av ordförande och tre ledamöter, av vilka en tillika
är direktör för anstalten. Den 31 december 1919 förordnade Kungl. Maj:t
förutvarande ordförande och ledamöter i direktionen över folkskollärarnas
pensionsinrättning att från och med den 1 januari 1920 vara respektive
ordförande och ledamöter i styrelsen för nyssnämnda anstalt samt utnämnde
och förordnade förutvarande verkställande direktören i sagda pensionsin-
rättning att från och med den 1 januari 1920 vara direktör för anstalten
och ledamot av dess styrelse.

Jag övergår nu till den ovannämnda framställningen samt statskonto-
rets yttrande över densamma.

Direktionen erinrar till en början om den ökning i direktionens ar-
betsbörda, som ägt rum före tillkomsten av den nya pensionsanstalten.
Härom anför direktionen:

Till grund för direktionens framställning den 9 november 1907 och Kungl.
Maj:ts proposition till 1911 års riksdag lågo förhållandena under år 1907. I vad
utsträckning direktionens verksamhetsområde sedermera ökats kan i någon mån
belysas av följande jämförande siffror rörande vissa förhållanden vid slutet av
åren 1906 och 1918:

	1906	1918
antal delägare	25,952: —	36,478: —
antal gällande pensions- och understödsbrev	3,179: —	4,865: —
pensioneringssumman	1,195,458: 88	2,657,387: 90
kapitalbehållning	28,133,475: 88	56,397,138: 90

Sedan 1907 hava lagts ytterligare två pensionsanstalter under direktionens
förvaltning, nämligen lärarinnornas pensionsanstalt, som trätt i verksamhet från
och med år 1911, och extra provinsiälläkarnas pensionskassa, som börjat sin verk-
samhet med 1912 års ingång.

Den utvidgning av direktionens åligganden, som på senare tid ägt rum, är
naturligen ingalunda härmed uttömmande angiven. Det må i detta avseende
erinras exempelvis om utfärdade författningar om tilläggs pensioner, dyrtidstillägg

och krigstidstillägg, vilkas stundom rätt invecklade bestämmelser direktionen haft att tillämpa inom sitt verksamhetsområde; vidare om direktionens medverkan vid mer eller mindre genomgripande omarbetningar av vissa pensionskassors reglementen — sålunda har lärarnas vid elementarläroverken (gamla) änke- och pupillkassa år 1911 ombildats till lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa, och i denna kassas reglemente hava helt nyligen av direktionen föreslagits vittgående ändringar i anslutning till den vid 1918 års riksdag beslutade löne-reglering för elementarlärare med flera, och har vidare för dövstumlärnarnas pensionsanstalt utfärdats nytt reglemente av år 1915 — samt slutligen om den numera beslutade omorganisationen, vilken från direktionens sida påkallat ett omfattande, ofta forcerat arbete.

Direktionen övergår här efter till spörsmålet, i vad mån pensionsanstaltens omorganisation kan komma att medföra en ökning av styrelsens för den nya anstalten arbetsbörda, och anför i sådant avseende:

Den beslutade omorganisationen kommer att medföra en avsevärd ökning av direktionens uppgifter. Det förtjänar för övrigt framhållas, att den nya anstaltens föreslagna reglemente med sina bestämmelser om individuell reglering i vissa fall av tjänster för deras förenande med pensionsrätt, om bestämmande av retroaktiv giltighet av reglementet och engångsavgifter, om försäkringsteknisk beräkning av pensioner, om rätt till uppskjuten pension m. m. så väsentligt avviker från de reglementen direktionen hittills haft att tillämpa och — direktio-nen veterligt — annorstädes tillämpas, att det är tydligt, att direktionen i sin egenskap av styrelse för den nya anstalten kommer att ställas inför en god del helt nya uppgifter, om vilkas omfattning och beskaffenhet det visserligen är vanskligt att för närvarande yttra sig men vilka med all sannolikhet torde få antagas bliva rätt krävande.

Såsom ytterligare skäl för sin framställning åberopar direktionen här efter det förhållandet, att direktionens medlemmar icke i likhet med vissa andra funktionärer blivit delaktiga av krigstidstillägg eller dyrtidstillägg eller kommit i åtnjutande av någon extra löne-reglering, oaktat penningvärdet sjunkit så betydligt, att det vid avlåtandet av direktionens skrivelse utgjorde blott omkring en tredjedel av penningvärdet vid tiden för fastställandet av alltjämt gällande avlöningsstat för direktionen.

Direktionen erinrar vidare om de avlöningsförmåner, som åtnjutas av med direktionens medlemmar i viss mån likställda funktionärer och föreslår i anslutning härtill höjning av direktionens arvoden:

Till fullmäktig i järnvägsstyrelsen utgår enligt nya avlöningsreglementet årligt arvode å 6,000 kronor, till fullmäktig i telegrafstyrelsen 4,000 kronor, till ledamot och rådgivare i riksförsäkringsanstalten respektive 1,500 kronor och 1,000 kronor, till socialfullmäktig i socialstyrelsen 2,000 kronor, till fullmäktig i pensionsstyrelsen 500 kronor i kvartalet och till sakkunnig därstädes 250 kronor i månaden.

Nu nämnda funktionärer sammanträda dock ej tillnärmelsevis så ofta som direktionen. Direktionen har ju för övrigt en vida mera omfattande förvaltning och utgör ej någon allenast rådgivande myndighet utan en central styrelse, som under ämbetsmannansvar fattar alla för sina pensionsanstalters fungerande erforderliga beslut, och vars ledamöter, en för alla och alla för en, äro ansvariga för värden av de under direktionens förvaltning ställda medel. Över regeringsärenden, som falla inom pensionsanstalternas verksamhetsområde, avgiver direktionen utlåtanden. Ledamot av direktionen är alltså principiellt likställd med ledamot i styrelsen för ett kollegialt verk.

Beträffande de belopp, till vilka arvodena till direktionen borde höjas, synes en jämförelse med de till vissa fullmäktige m. fl. utgående arvoden giva stöd för den uppfattning, att en fördubbling av de nuvarande arvodena icke kan anses oskäligen utan fast hellre, i betraktande av direktionens maktpåliggande uppgifter, torde få anses väl motiverad. I enlighet härmed borde alltså dessa arvoden fastställas, ordförandens till 5,000 kronor och vardera ledamotens till 4,000 kronor.

Direktionen framhåller slutligen, hurusom det synes påkallat, att någon avlöningsförbättring beredes jämväl verkställande direktören, vilken efter omorganisationens genomförande skall, med bibehållande av sin föredragningskyldighet, inträda såsom ledamot av styrelsen och således får sin hittillsvarande ställning väsentligt förändrad. Den ökning i skyldigheter, som därigenom för honom tillkommer, synes direktionen ej billigtvis böra åläggas honom utan något vederlag i avlöningshänseende. Härom anför direktionen:

Direktionen har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 mars 1919 hemställt, att för direktören måtte fastställas avlöning såsom för överdirektör, alltså, obekränt tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg, 6,200 kronor i lön, 2,800 kronor i tjänstgöringspenningar och 1,000 kronor i ortstillägg, tillbopa 10,000 kronor. Skulle i betraktande därav att direktören ej kommer att innehava ställning såsom överdirektör och chef, en sådan avlöning icke anses kunna för honom bestämmas, får direktionen, som ej finner sådant osannolikt, nu hemställa, att han i sin egenskap av ledamot i den blivande styrelsen erhåller ett särskilt arvode. Att en ordinarie tjänsteman inom ett verk erhåller extra arvode för visst honom åliggande uppdrag inom verket förekommer ju ej sällan inom statsförvaltningen, vadan ur sådan synpunkt ej behövde resas invändning mot en dylik anordning. Sålunda må erinras, hurusom i t. ex. telegrafstyrelsen, medicinalstyrelsen och pensionsstyrelsen den byråchef, som förordnas att vara verkschefens ställföreträdare, i denna egenskap åtnjuter ett extra arvode.

Det synes för övrigt ej obefogat att anse direktören innehava ställning såsom ställföreträdare för det nya verkets chef. Sitt chefskap över anstalten kommer ju styrelsen att väsentligen utöva genom direktören, som i sin egenskap av på en gång ledamot av styrelsen och förste tjänsteman inom verket har att dagligen öva tillsyn över och deltaga i förekommande göromål. Någon särskild

jourhavande ledamot har för övrigt hittills ej varit förordnad och torde för framtiden än mindre bliva erforderlig, sedan direktören blivit styrelseledamot.

Det extra arvode, som borde tilldelas direktören såsom styrelseledamot, synes ej skäligen kunna sättas till lägre belopp än 1,200 kronor per år.

Statskontoret berör i sitt omförmälda yttrande i ärendet till en början spörsmålet, huruvida styrelsens ordförande och de båda ledamöter, som åtnjuta 2,000 kronor i arvode, äro berättigade att komma i åtnjutande av dyrtidstillägg eller tillfällig löneförbättring och anför härom:

Vad först beträffar styrelsens ordförande och de båda ledamöter, som enligt kungörelsen den 22 juni 1911 (bih. nr 36) åtnjuta resp. 2,500, 2,000 och 2,000 kronor i arvode, synes genom inrättande av statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. deras ställning icke hava undergått någon förändring i förhållande till den, de intogo såsom direktions över folkskollärarnas pensionsinrättning. De torde alltså icke heller nu kunna likställas med befattningshavare i statens tjänst. Att de förut icke ansågos såsom dylika befattningshavare framgår av vad de sakkunniga i fråga om krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1919 yttra på sid. 85 i sitt den 18 februari 1919 avgivna betänkande. Nämnda styrelseledamöter kunna av denna anledning icke komma i åtnjutande av vare sig dyrtidstillägg eller tillfällig löneförbättring.

Angående kravet på arvodesförhöjning till ifrågakvarande styrelsemedlemmar yttrar statskontoret:

Att deras före kristidens inträde fastställda arvoden numera på grund av det minskade penningvärdet måste anses otillräckliga, finner statskontoret uppenbart. Tager man vidare i betraktande, att den dessa styrelseledamöter åvilande arbetsbördan i avsevärd grad ökats, särskilt genom tillkomsten av den nya statsanstalten, synes skäligt, att en väsentlig förhöjning av arvodena kommer till stånd. En fördubbling av de hittills utgående arvodesbeloppen, som av direktionen föreslagits, skulle visserligen kunna synas innebära en väl stor arvodesökning, men med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst angående omfattningen av dessa styrelseledamöters arbete och då det torde vara lämpligt, att den avlöning, som nu bestämmes, skall kunna bibehållas oförändrad under en längre tid framåt, vill statskontoret icke motsätta sig, att höjningen av arvodena må bestämmas till de av styrelsen föreslagna beloppen eller till 5,000 kronor för ordföranden och till 4,000 kronor för envar av de båda nu ifrågakvarande ledamöterna.

Beträffande slutligen avlöningen till verkställande direktören anför statskontoret:

Vad därefter vidkommer avlöningen till verkställande direktören framhåller direktionen, att han genom att med bibehållande av sin föredragningskyldighet hava inträtt som ledamot av styrelsen fått sin hittills varande ställning väsentligt förändrad. I detta avseende är att märka, att han vid 1911 års riksdag

jämställdes med en statskommissarie och byråchef i statskontoret, med vars ämbete dock är förenat ledamotskap i ämbetsverkets styrelse; och hans avlöning blev i anledning härav fastställd till 8,100 kronor jämte ett ålderstillägg å 600 kronor. Emellertid läser knappast kunna förnekas, att direktörens ställning numera undergått en viss förändring, i det att den blivit i någon mån mera självständig och ansvarsfull. På grund härav och med hänsyn till förvaltningens ökade omfång vill statskontoret ifrågasätta, huruvida icke den nya pensionsanstaltens verkställande direktör borde erhålla avlöning motsvarande den, som tillkommer ämbetsverkschef av lägsta avlöningstypen, alltså 9,000 kronor, därav lön 5,700 kronor, tjänstgöringspenningar 2,500 kronor och ortstillägg 800 kronor. Med tillägg av den till dylik ämbetsverkschef utgående tillfälliga löneförbättring, 1,200 kronor, skulle då verkställande direktörens avlöning komma att, fränsett dyrtidstillägg, uppgå till 10,200 kronor.

Departementschefen.

De för närvarande till styrelsen för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. utgående avlöningarna torde — såsom utav den av mig i det föregående lämnade redogörelsen lär framgå — vara beräknade på grundvalen av de prisförhållanden, som voro rådande under tiden närmast före år 1910. Redan i följd av penningvärdets fall sedan nämnda tid torde alltså en höjning av ifrågavarande arvoden vara väl motiverad, särskilt med hänsyn till den omständigheten att ifrågavarande funktionärer icke hava ansetts kunna likställas med befattningshavare i statens tjänst och på grund härav icke kunna komma i åtnjutande av dyrtidstillägg eller tillfällig löneförbättring. Jag tillåter mig härvidlag erinra om vad de sakkunniga i fråga om krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1919 yttrat angående krigstidshjälp till direktions medlemmar. Då dessa, yttrade de sakkunniga, icke syntes i sin egenskap av medlemmar i direktionen kunna likställas med befattningshavare i statens tjänst samt det skulle leda till vidsträckta konsekvenser att i fråga om krigstidstillägg gå utöver denna ram, hölle de kommitterade före, att den arvodesförbättring på grund av dyrtiden, som kunde befinnas vara nödig, borde beredas direktions medlemmar och med dem jämställda i annan form. I likhet med statskontoret anser jag, att den ställning, som direktions medlemmar i sistberörda hänseende intagit, icke förändrats genom den nu genomförda omorganisationen av folkskollärarnas pensionsinrättning till en statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.

Men dessutom finner jag en arvodesförhöjning till styrelsens medlemmar vara motiverad även av den sedan fastställandet av 1911 års avlöningsstat inträdda ökningen i styrelsens arbetsbörda, framför allt till följd av den nya pensionsanstaltens inrättande. Beträffande området för styrelsens verksamhet innebär omorganisationen, att tre av de pensionskassor, som

före år 1920 förvaltats av direktionen, nämligen folkskollärarnas pensionsinrättning, folkskollärarnas änke- och pupillkassa samt småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, jämte den för närvarande under riksförsäkringsanstaltens förvaltning lagda barnmorskornas pensionsanstalt uppgått i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., vilken anstalt dessutom är avsedd för en del funktionärer, som hittills ej haft någon pensionsrätt, t. ex. distriktsveterinärer och andra kommunalt anställda veterinärer, husmödrar med viss anställning m. fl. Dessutom kommer styrelsen hädanefter att, jämte sin funktion såsom styrelse för den nya anstalten, fortfarande hava att förvalta lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa, lasarettsläkarnas pensionskassa, dövstumlärnarnas pensionsanstalt, lärarinnornas pensionsanstalt och extra provinsialläkarnas pensionskassa. Härtill kommer vidare att styrelsens verksamhet, på grund av de nya och mera komplicerade författningsbestämmelserna rörande den pensionering som handhaves av statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. torde bliva mer krävande än förut. Under nu omförmälda omständigheter finner jag de av direktionen föreslagna och av statskontoret tillstyrkta arvodesbeloppen, 5,000 kronor för ordföranden och 4,000 kronor för envar av de båda ifrågakvarande ledamöterna, icke vara för högt tilltagna.

Beträffande direktören har statskontoret föreslagit, att han skulle i avlöningshänseende, tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg däri inbegripna, jämsställas med ämbetsverkschef av lägsta avlöningstypen. Med hänsyn till den mera självständiga och ansvarsfulla ställning han kommer att intaga inom anstalten samt den utan tvivel ökade arbetsbörda, som härigenom kommer att påvila honom, anser jag mig böra förorda detta förslag.

Ovanberörda arvodes- och avlöningsförhöjning torde med tillämpning av sedvanliga principer icke böra träda i kraft förr än med ingången av år 1921.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen medgiva följande ändringar i nuvarande lönestat för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., att gälla från och med år 1921, nämligen

att arvodet åt den i sagda lönestat uppförde ordföranden i styrelsen för nämnda anstalt, nu 2,500 kronor, höjes till 5,000 kronor,

Kungl. Maj:ts Proposition Nr 259.

att arvodet åt en var av de två i samma lönestat upptagna ledamöterna i styrelsen, nu 2,000 kronor, höjes till 4,000 kronor, samt

att avlöningsförmånerna för den i lönestaten uppförde verkställande direktören fastställas till 9,000 kronor, därav lön 5,700 kronor, tjänstgöringspenningar 2,500 kronor och ortstillägg 800 kronor.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställer biföll Hans Maj:t Konungen; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gustaf Florén.